

ст. було перерозподілено й обов'язки відповідних органів, оскільки в апараті управління були зосереджені й залишені лише регулятивні функції, а всі інші з метою економії коштів були передані місцевим державним, партійним та господарським установам, що в свою чергу зумовило необхідність реорганізації системи НКСЗ УСРР та його органів. Крім того, масове створення колгоспів, на які були покладені функції матеріального забезпечення селян у період здійснення суцільної колективізації сільського господарства, зумовило зміни форм соціальної допомоги. Відтак, система соціального забезпечення сільського населення УСРР була децентралізована, а всі основні фінансові зобов'язання покладені на місцевий бюджет.

Актуальними напрямками подальшої розробки окресленої проблеми є аналіз процесу створення необхідної ресурсної бази для всебічного задоволення виробничих потреб і розвитку соціальної інфраструктури сільського господарства України у 30-х рр. ХХ ст., поліпшення умов праці та побуту сільськогосподарських працівників, запровадження мінімального рівня оплати праці, пенсійного забезпечення, охорони материнства і дитинства, соціального захисту самотніх громадян і громадян похилого віку та інвалідів праці.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Быховский Н.И. Какую помощь оказывает страховая касса батракам и пастухам. – 2-е изд. – М.: Гострудиздат, 1930. – 31 с.
2. Гейфман Л. Як наймитові одержати допомогу за безробіттям і тимчасовою непрацевдатністю та пенсію. – Харків: Держтрудвидав, 1931. – 32 с.
3. Горбунов А.И., Гутерман Б.Н., Усиков А.Я. Действующее законодательство по социальному страхованию СССР и РСФСР. – М.: Гострудиздат, 1930. – 774 с.
4. Кузятин В. Страхование батрачества: проведение закона на Украине // Вопросы страхования. – 1930. – №42. – С. 8-12.
5. Фрейман И.И. Збірка правил про забезпечення застрахованих порядком соціального страхування. – Харків: Держтрудвидав, 1929. – 270 с.
6. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Ч. III. – Од. зб. 6266. – Арк. 19, 21.
7. Шарпаций В.Г. Соціальне забезпечення в УРСР (20-30-ті роки ХХ ст.). – К.: Ніка-Центр, 2006. – 268 с.

Билан С.А. ВВЕДЕНИЕ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ 30-Х ГГ. ХХ СТ.

В статтє осуществлен анализ нормативной базы внедрения социального страхования сельскохозяйственных работников в первой половине 30-х гг. ХХ ст. и механизма его реализации с целью предоставления социальной поддержки и защиты сельского населения Украины.

Ключевые слова: украинское крестьянство, социальное страхование, социальная защита.

Bilan S. THE INTRODUCTION OF SOCIAL SECURITY OF THE RURAL POPULATION OF UKRAINE IN THE FIRST HALF OF 30-IES OF XX CENTURY.

The article analyzes the regulatory framework for the introduction of social insurance of agricultural workers in the first half of the 30-ies of XX century and the mechanism for its implementation in order to provide social support and protection of the rural population of Ukraine.

Keywords: Ukrainian peasantry, social insurance, social security.

УДК [355.8+796]:96 (477)

В.В. Гінда

«МАТЧ СМЕРТІ»: СПРОСТУВАННЯ РАДЯНСЬКОГО МІФУ

У статті через призму архівних джерел, періодичної преси та спогадів очевидців спростовується створений у радянську добу міф про героїзм київських футболістів, які нібито ціною власного життя перемогли в окупованому Києві футбольну команду німецьких військових.

Ключові слова: Київ, футбол, «Старт», німці, окупація, військові, «матч смерті», хлібозавод.

Славнозвісна легенда про «матч смерті» створена в Радянському Союзі досі, час від часу, будоражить українське суспільство незважаючи на неодноразові спроби дослідників довести її неправдивість. Останні найбільш «шумні» події навколо цієї історії відбулися навесні 2012 року, коли в вітчизняній кінопрокат вийшов фільм «Матч» російського виробництва. Також

.....
значну увагу цій грі приділяли іноземні журналісти напередодні і під час проведення українсько-польського футбольного Євро-2012. Все це в черговий раз свідчило, що міф про перемогу футболістів «Старту» над німецькими зенітниками «Флакельф» 9 серпня 1942 року, які начебто поплатилися за це життям, досі живе у свідомості мільйонів людей. Причому за основу всі беруть саме псевдоісторію вигадану радянськими публіцистами та журналістами після війни, що в чергове примушує дослідників, спираючись на архівні документи, акцентувати увагу загалом на її міфічності.

Даній тематиці свої розвідки неодноразово присвячували Т. Євстаф'єва [1], Г. Кузьмін [2], В. Пристайко [3], А. Вартањян [4], А. Коломієць та О. Кабанець [5].

Мета цієї статті на основі раніше маловідомих архівних джерел довести, що легенда про «матч смерті» насправді не витримує критики документами. Ймовірно, саме тому, її творці не бажали заглиблюватися в детальні подробиці спортивного окупаційного життя Києва, адже тоді б стало відомо, що спорт у столиці УРСР не обмежувався тільки поєдинком динамівців із нацистами.

Коли співставити основні несучі конструкції міфу з існуючими документами, виходить, що майже все в ньому, окрім самого матчу – вигадка. Вперше піддати сумніву легенду спробував на зорі незалежності України журналіст Г. Кузьмін, який на основі документів і спогадів свідків показав, що насправді не було ніякого «матчу смерті». Він розповів, що «стартівці» зіграли низку футбольних матчів із німцями. Уже згодом, спираючись на його дослідження, будували свої гіпотези і припущення інші дослідники.

В легенді йдеться про те, що футболісти не встигли евакуюватися з Києва і спочатку сиділи тихо, влаштувавшись на роботу. Нудьгуючи за футболом, вони стали самотужки тренуватися. Німці, дізнавшись про це, викликали футболістів та дозволили тренуватися. В дійсності вони, нікого до себе не викликали і нічого не пропонували місцевим спортсменам. Спортивне життя у столиці відновлювали самі українці, хоча й із дозволу окупаційних властей. Займалася цим секція фізкультури і спорту, яку офіційно затвердили 23 вересня 1941 року. Того ж дня наказом відділу освіти і культури її керівником було призначено Дубяньського, заступником Палеолога, міським спортивним інспектором Чернічкіна [6, с. 8]. Якщо вірити словам, Г. Швецова сказаним на допиті у НКВС, окремі динамівці (Коротких, Путистін, Ткаченко) навіть входили до ініціативної групи створення спортивного товариства «Рух» [7, с. 21], тобто з самого початку виявляли інтерес до всього, що було пов'язане зі спортом у місті.

Футбольна ж команда була організована з ініціативи керівництва київського хлібозаводу №1. Більше того, з документів, які зберігаються в Київському обласному архіві слідує, що саме керівництво заводу просило німецьку владу надати футболістам стадіон для тренувань, але отримало відмову від штадскомісаріату. На адресу секції фізкультури і спорту 28 травня 1942 р. надійшов відповідний лист-клопотання: «Хлібозавод №1 просить дати в розпорядження заводу стадіон, що знаходиться на вулиці Керосинній. Підпис: директор заводу» [8, с. 54]. На документі значиться помітка «відмовлено штадскомісаріатом». Днем раніше, 27 травня, директор заводу Чабанюк надіслав прохання до секції спорту з проханням «зарєєструвати добровільну футбольну команду» [9, с. 53]. Таким чином, виходить німці не мали жодного відношення до її створення, вони навіть відмовили у наданні стадіону для тренувань.

Далі, згідно з документами випливає, що завод орендував стадіон для проведення матчів динамівцями в 1942 році. У серпні до директора заводу надійшов лист від секції спорту наступного змісту: «16 серпня 1942 р. цього року представником футбольної команди хлібозаводу Осіюком Г., був підписаний договір із секцією фізкультури і спорту з обов'язком внести 17-20 серпня до каси відділу культури і освіти орендну плату за користування стадіоном «Зеніт» для футбольних матчів 2, 6 і 16 липня: 3000 крб. Досі гроші не внесено» [10, с. 116].

Така практика на той час була поширеною: німці, не надаючи належного фінансування спорту, спонукали спортивне керівництво до самостійного пошуку коштів. Одним із засобів стала передача в оренду спортивної інфраструктури.

Відповідає дійсності факт, що кияни грали проти німців у червоній формі. Питання тут викликає його інтерпретація радянськими пропагандистами, за якою слідує, що ніби вони надягнули такі футболки свідомо, адже це – колір радянського прапора, і таким чином кинули виклик ворогу. Насправді, «стартівці» грали в червоній формі, бо іншої в них не було, і не збиралися вони таким чином проявляти свою непокору перед ворогом. Якщо уважно читати

повість П. Северова і Н. Халемського «Последний поединок», можна підмітити, що автори в ній, самі того не розуміючи, спростовують пропагандистську версію. Передаючи розмову футболістів перед грою, вони повідомляють читачу, що іншої форми, ніж червона, у футболістів не було, але вони були раді такому факту.

«Одне питання не дає мені спокою, – зауважив Володя Баланда, витираючи платком спітнілий лоб. – В якій формі будемо грати?»

В якій формі? – здивувався Кузенко. – В червоних майках. Інших-то в нас немає. І добре, що в червоних...» [11, с. 72].

Мабуть, завдяки цьому висловлюванню Кузенка (в книзі прототип І. Кузьменка): «І добре, що в червоних», ніхто з тодішніх партійних літредакторів не звернув увагу, що попередніми своїми словами він ставить під сумнів історію з навмисним обранням червоної форми на гру.

У 1992 р. М. Гончаренко в розмові з Г. Кузьмінім так прокоментував цей епізод із легенди: «Форма у нас була, як у збірної СРСР, – червоні майки і гетри, білі труси. Розмови про те, що ми її спеціально підготували до поєдинку з льотчиками і зенітниками, – брехня. Просто у нас іншої не було. Яку Трусевич роздобув із самого початку, в такій весь час і виступали, без будь-якого підступу» [12, с. 13].

М. Свиридовський у березні 1944 р. розповів науковому співробітнику Комісії зі створення хроніки Великої Вітчизняної війни Єловцю, що йому як капітану команди, доручили займатися придбанням футбольної форми. «Мені було доручено зайнятися питанням придбання спецформи, і я був призначений капітаном команди. Форму дістав. Зробили два комплекти. Один – жовтий, другий – червоні футболки, білі труси і червоні гетри. В цій формі ми грали проти німецької команди і проти українських націоналістичних команд» [13, с. 11]. Футболіст не вказує, яким він чином зумів знайти спортивне спорядження. Можна припустити, що із таким проханням він звернувся до керівництва хлібозаводу. Принаймні, є документ, який підтверджує, що директор заводу 4 липня 1942 р. звертався до міської управи і секції фізкультури і спорту з проханням надати для футболістів команди «Старт»: 12 футболок, 12 пар гетер, стільки ж наколінників і 4 м'ячі [14, с. 63]. Якщо це так, то виходить, що червону форму футболістам насправді видали з дозволу німці, а М. Свиридовський, як представник команди, отримав її.

Є певні розбіжності і з футбольним суддею, якому доводилось обслуговувати матч. За легендою він цілеспрямовано робив усе, аби «стартівці» програли, не звертаючи при цьому увагу на брутальну грубість. Найбільше у створенні такого образу рефері відзначився О. Борщаговський, у своїй кіноповісті «Матч смерті» він красномовно описує один із епізодів роботи арбітра. «Чудовий стрибок, і Микола (Трусевич – В. Г.), впавши на землю, хапає м'яч. В ту ж мить Микола підтягує його на рівень грудей. На Миколу налітає капітан. Перший удар важкого черевика доводиться по м'ячу, – Микола тільки міцніше притискає його до грудей. В ту ж секунду удар у щелепу оглушує Миколу. Він втрачає свідомість. М'яч вислизає з рук і відкочується вправо. Німецький край (крайній півзахисник – В. Г.) штовхає його в сітку. Наш воротар намертво бере м'яч, пробитий форвардом Шмідтом. Суддя гол зараховує» [15].

Учасники матчу не підтверджують таких дій із боку арбітра. М. Свиридовський у НКВС на допитах жодного поганого слова не сказав про арбітра, нічого із цього приводу не говорили у своїх інтерв'ю в 1990-х роках О. Гончаренко та М. Путістін. А, Володмир Ногачевський про арбітра слідчому НКВС говорив: «Всі матчі зазвичай судив німецький військовослужбовець по імені Ервін, який, як мені здається, мав відповідну освіту і кваліфікацію» [16, 106]. Були випадки, коли тодішні оглядачі звертали увагу на дії суддів, від яких постраждали німці, а не українці. Так, у газеті «Нове українське слово» за 19 липня 1942 р. автор замітки про гру «Старта» з «RSG» повідомляв наступне: «Два м'ячі, забитих у ворота німецької команди, варто віднести на рахунок судді, адже були забиті з чистого офсайду» [17].

В усіх радянських публікаціях про «матч смерті» писалося про брутальну поведінку німецьких футболістів типу випадку із Трусовим (в книзі «Последний поединок» прототип Трусевича), який втратив свідомість від ударів німецьких футболістів у голову, чи історії повідомленої в 1984 р. кореспонденту газети «Неделя» учасником матчу М. Гончаренком, коли гітлерівські футболісти повели відкрите «полювання» на воротаря Трусевича. «Один із форвардів «Люфтваффе» відкрито вдарив Миколу ногою в обличчя. Трусевич втратив свідомість... Декілька хвилин... ми відливали його водою» [18].

В дійсності матчі проходили в товариському дусі. Про це повідомляло і «Нове українське слово». Ось що писала газета на своїх сторінках після матчу «Старту» і «RSG»: «Гра проходила в товариській атмосфері. Варто відзначити виключно коректну гру з боку обох колективів» [19].

Учасники матчів із німцями, вже після розвалу Радянського Союзу, не раз згадували про коректність, що панувала між футболістами на полі, хоча інколи була, звичайно, і грубість з обох боків. Так, В. Ногачевський, згадуючи поєдинки динамівці з німцями, говорив: «Матчі проходили в товариській обстановці. Конфліктів між гравцями не виникало. За всі ігри я пригадую тільки один випадок, коли німецький гравець в ігровій ситуації грубо штовхнув нашого футболіста, за що відразу ж суддею був видалений з поля. Як і всі матчі, цей матч (має на увазі гру за 9 серпня – В.Г.) пройшов у товариській обстановці» [20].

Про грубість із боку українців розповідав після окупації М. Свиридовський. Коли мова у розмові з Єловцем зайшла про поєдинок 9 серпня 1942 р., він сказав наступне: «Матч із льотчиками проходив наступним чином. Це була команда – переможниця Східного фронту. На матч приїхав генерал, привіз букет квітів, апельсини, лимони, шоколад. Нас це сильно зачепило. Розпочалась гра. Перший тайм ми спочатку вигравали 1:0, але зіграли перший тайм 2:1 на їх користь. У них з'явилося відчуття переваги. Ми, бачачи такий стан, вирішили вибити декілька їхніх гравців із гри. Одному перебили коліно, він пішов з поля і, можливо, працювати не буде. Генерал вигукував, що ці бандити грають грубо, некультурно, але публіка після кожного забитого нами м'яча кричала: «Це вам не на фронті, це вам не в повітрі, а це на футбольному полі. Якщо ви там виграєте, то тут програєте!» [21, арк. 11 зв].

Навіть, якщо припустити, що інцидент із перебитим коліном всього лише вигадка М. Свиридовського, який намагався в такий спосіб надати значимості тодішньому матчу, адже чудово розумів, що може отримати звинувачення в колабораціонізмі, а значить у зраді Батьківщини, то факт відсутності в його спогадах розповіді про грубу поведінку німців є очевидним. Ще одним аргументом на користь того, що гра не мала брутального характеру з обох боків є спільне фото колективів, зроблене після матчу. Малоімовірно, щоб обидві команди після матчу, в якому постійне напруження супроводжувалось брутальною грою, захотіли фотографуватися, а навіть, якщо й так, то не виглядали б на ньому такими задоволеними і, тим більше, не сиділи б в обіймах із противником.

Документальні матеріали засвідчують, що грали динамівці 9 серпня 1942 року не з «Люфтваффе», а з командою зенітників «Флакельф», і складалася вона не з професійних гравців, а з любителів, які значно поступалися українським футболістам у класі. Про технічну перевагу киян неодноразово повідомляла газета «Нове українське слово», висвітлюючи перипетії поєдинків. Часопис у своєму звіті про один із таких матчів писав: «Німецька команда складається з окремих сильних футболістів, але командою, в повній мірі, її назвати не можна. І в цьому немає нічого дивного, бо вона складається з футболістів, які випадково потрапили в частину, за яку вони грають. Команда «Старт», як всім відомо, в своїй основі складається з колишньої команди майстрів «Динамо» [22].

Звідки в легенді з'явилася «Люфтваффе», – досить аргументовано пояснюють дослідники Юрій Краснощок і Тетяна Євстаф'єва. Вони звертають увагу на те, що німецька команда «Флакельф» складалася із солдатів і офіцерів протиповітряної оборони – тобто зенітників, а також із льотчиків і механіків київського аеродрому. Звідси й думка, що то була зустріч між динамівцями і збірною «Люфтваффе», адже вболівальники-кияни, які побували на цих зустрічах, бачили гравців у формі льотчиків військової німецької авіації.

Неможливо назвати цей поєдинок і «матчем смерті». Після нього «стартівці» зіграли 16 серпня 1942 р. чергову свою гру з командою «Рух» і перемогли її з рахунком 8:0. Якщо виходити з логіки радянської пропаганди, то саме гру з «Рухом» можна було б так назвати, адже після неї футболісти були арештовані, а згодом четверо з них розстріляні.

Малоімовірно, що киян перед матчем 9 серпня під загрозою смерті примушували програти німецьким футболістам, як це писали творці міфу в своїх художніх творах. Дотепер документально цей факт не доведено. М. Гончаренко в інтерв'ю Г. Кузьміну з цього приводу повідомив: «Ніхто із офіційної адміністрації перед матчем не примушував нас грати в піддавки. Правда, окремі люди, чи то провокатори з «Руху» чи то співчуваючі нам прості смертні умовляли програти, щоб не злити гусей» [23]. Нічого з цього приводу не говорив і М. Свиридовський під час розмови з Єловцем у 1944 р. і на допитах в НКВС у 1949 р. Напевно,

він не втратив би нагоду розповісти про це науковому співробітнику або слідчим. Тим більше, що цей факт міг би посилити значимість перемоги українських спортсменів.

У легенді йдеться про те, що після невиконання ультиматуму німецького офіцера – у перерві між таймами програти «Люфтваффе» футболісти були арештовані і розстріляні після гри. Насправді все було не так. Як вже згадувалося, «Старт» після гри з «Флакельф» провів гру 16 серпня 1942 р. з командою «Рух» – це тільки один із аргументів, що свідчить не на користь міфу. Наступним є те, що розстріляні німцями були тільки чотири гравці: Олексій Клименко, Іван Кузьменко, Микола Трусевич, Микола Коротких, а не вся команда.

Син М. Путістіна Владлен у 2002 році в інтерв'ю газеті «Бульвар» теж підтвердив, що після гри футболістів ніхто не арештовував. Він спостерігав за поєдинком за воротами Трусевича. «Після гри 9 серпня наші футболісти перемогу відзначили: випили в роздягальні та закусили, розповідав він журналістці газети. – Самогон хтось із вболівальників приніс, згодом ще й додому запросив – до приватного будинку. Сиділи, пригадую, довго. Поверталися через ринок – «Євбаз» ще працював. Грошей ні в кого не було й копійки. Паша Комаров зуби жінкам заговорював і мене на дурняк пиріжками пригощав. В однієї візьме, в іншої: «В борг», – заспокоював їх. Пам'ятаю, біля кінотеатру «Ударник» Олексій Клименко зчепився з поліцейським. Німець його за сорочку схопив, вже хотів забрати до буцегарні, але в чоботах з підковами не втримався на бруківці і впав. Озброєний він був автоматом, проте стріляти не наважився – навколо людей багато. Так Клименко й утік» [24].

Документально не доведено, що футболістів розстріляли через виграний поєдинок. У 1974 р. з цього приводу прокуратура Гамбурга навіть відкрила кримінальну справу. Поштовхом до такого кроку, як пише В. Пристайко, стала стаття «Пам'яті героїв-динамівців» надрукована в журналі «Футбол-хоккей» за 27 червня 1971 р [3, с. 139]. Західна преса частенько друкувала матеріали про футболістів, які, нібито, загинули через гру з нацистами, а іноді просто передруковувала статті, що виходили у СРСР. Після того, як німецька газета «Штутгарт Цайтунг» у грудні 1973 року надрукувала матеріал «Трагедія в Києві», він разом зі статтею «Пам'яті героїв-динамівців» став приводом для порушення кримінальної справи. В процесуальних документах прокуратури зазначалося: «Розпочато процес проти невстановленого слідством підрозділу Вермахту чи поліції за підозрою у вбивстві чотирьох радянських військовополонених, членів футбольної команди «Динамо» у 1942 р. в Києві. Одного дня вони були примушені провести футбольний матч із підрозділом німецьких повітряних сил. Після гри німецьким офіцером було наказано розстріляти чотирьох футболістів» [3, с. 139].

У ході слідства німці порушили кримінальну справу проти командування зенітного полку «Герман Герінг». Підозрюючи, що його офіцери могли бути причетними до злочину, вони звернулися до Генерального Прокурора СРСР з клопотання надати правову допомогу в цій справі. Німецькі слідчі прохали дати дозвіл на допит М. Гончаренка й А. Ідзковського, які виступали на мітингу під час відкриття пам'ятника. Дипломатичними каналами це клопотання дійшло до Міністерства закордонних справ у Москві, потім до Генеральної Прокуратури СРСР та в 1975 р. для безпосереднього виконання потрапило до слідчого відділу КДБ УРСР.

Про те, як проходила робота зі збору інформації для прокуратури Гамбурга розповів у 2005 році у своїй книзі «Чи був «матч смерті»? Документи свідчать» В. Пристайко. З його слів він на той час працював слідчим КДБ, тому став свідком і учасником збору інформації про «матч смерті», обставини перебування футболістів у Сирецькому таборі.

«Перша розмова з учасником подій літа 1942 року, Гончаренком відчутно похитнула нашу впевненість у достовірності багатьох наших уявлень. З'ясувалося, що футболістів розстріляли не після матчу в серпні і навіть не восени 1942 року, а в лютому 1943-го. Це потребувало осмислення офіційної причини їх загибелі й пошуку доказів того, за яких обставин сталася трагедія. Макар Гончаренко волею долі був у центрі подій, знав багато чого, але про останні дні життя страчених одноклубників йому було відомо тільки зі слів Федора Тютчева. На жаль, Тютчев уже не міг допомогти слідству в установленні істини, оскільки помер ще у 1960-ті роки» [3, с. 140].

Подальша доля зібраних слідчими КДБ УРСР документів у справі загибелі футболістів наводить на думку, що дізнавшись правду про інцидент, вище керівництво КДБ УРСР подало до Москви тенденційно підібрані документи, які підтверджували радянську версію. Саме вони й надійшли до прокуратури Гамбурга.

Пристайко пише, що після підготовки необхідних матеріалів вони потрапили до вищого керівництва Комітету державної безпеки УРСР, серед підлеглих тоді ходили чутки, що начальство вирішує, як з ними бути далі. Згодом надійшла команда підготувати доповідну записку і викласти пропозиції. З огляду на загальне бажання слідчих сказати про минулі події правду у записці запропонували передати всі отримані матеріали німецькій стороні. Потім документи надіслали до Москви. Пристайко намагався розшукати відповідні документи в Державному архіві СБУ, але марно. Тільки після запиту до ФСБ Російської Федерації у Центральному архіві Міністерства оборони РФ вдалося виявити один примірник документів, підготовлених у 1975 році. Течка досі має гриф «таємно», тому він не зміг отримати документи у своє розпорядження. Але зі слів дослідника виявилось, що в течці відсутні протоколи допиту Гончаренка, а є тільки протоколи допиту колишніх в'язнів Сирецького табору В. Давидова і поліцая охоронного батальйону В. Бистрова, які викладали загальновідомі дані про концтабір. Проте вони про загибель футболістів нічого не повідомляли, оскільки свідками трагедії не були. Пристайко припускає, що протокол допиту Гончаренка знищили [3, с. 148-151].

Німці закрили кримінальну справу про загибель динамівців у лютому 2005 року через брак доказів, зробивши наступний висновок: «Розстріл гравців Трусевича, Кузьменка, Клименка та Коротких не пов'язаний із футбольною грою, яка відбулася 9 серпня 1942 року. Поширювана протягом багатьох років в колишньому Радянському Союзі версія про те, що причиною розстрілу чотирьох гравців була перемога в матчі проти німецьких окупантів 9 серпня 1942 року, є очевидною вигадкою. Матч, який відбувся 9 серпня 1942 року, як і декілька попередніх матчів, а також матч, який відбувся ще й 16 серпня 1942 року, проходив у дружній атмосфері. Після закінчення гри була зроблена загальна фотографія двох спортивних команд – німецьких військовослужбовців і радянських гравців» [3, с. 116].

Виходить, що професійні слідчі не змогли довести факт розстрілу динамівців відразу після «матчу смерті».

У легенді постійно акцентується увага на тому, що за «Старт» грали колишні гравці київського «Динамо». В дійсності, якщо брати матч 9 серпня 1942 р., у заявці команди налічувалося 9 колишніх динамівців (І. Кузьменко, М. Путістин, М. Трусевич, О. Клименко, М. Коротких, Ф. Тютчев, М. Гончаренко, Л. Гундарев, М. Свиридовський) і 4 представники київської футбольної команди «Локомотив» (М. Мельник, Г. Тимофєєв, В. Сухарєв, Ю. Чернега). Гундарев на той час служив у поліції, за що в травні 1944 року отримав 10 років виправно-трудових таборів. Саме тому його прізвище офіційно не згадувалося в радянський час і не отримав він державних нагород.

Таким чином, якщо виходити із наявних документів, легенда не витримує критики. Українські футболісти не переслідували жодних політичних цілей, а грали у футбол, як це робили сотні футбольних колективів на території окупованої України. Щоправда, Г. Кузьмін упевнений, що хотіли того динамівці чи ні, а гра все ж мала політичний підтекст, адже до цього німецькі команди не зазнавали поразок на окупованих територіях [3, с. 278]. Це твердження спростовується статистикою проведення футбольних ігор німцями в Україні до літа 1942 року. Згідно з нею німці вже встигли програти українським командам 8 разів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Євстаф'єва Т. Футбольна команда хлібозаводу №1 «Старт» і долі її гравців //Київ і кияни. Матеріали щорічної науково-практичної конференції. – К., 2008. Вип.8. – с. 143-152; Її ж 65 лет Победы! Футбол в оккупированном Киеве // 2000. – 2005. – 6 травня; Її ж. Футбол в оккупированном Киеве // 2000. – 2005. – 5 травня.
2. Кузьмин Г. Горячее лето сорок второго...// Футбол. – 1995. - №13. – с.1-21; Його ж Были и не были нашего футбола. – Харьков, 2010.
3. Пристайко В. Чи був «матч смерті»? Документи свідчать. – К., 2005.
4. Летопись Акселя Вартапяна Футбол в годы войны. Часть четвертая Миф о «матче смерти» // Спорт-экспрес. – 2007. – 2 февраля; Летопись Акселя Вартапяна Футбол в годы войны. Часть пятая. Миф о «матче смерти» // Спорт-экспрес. – 2007. – 16 февраля
5. Коломієць А. Кабанець О. Правда про «матч смерті» //Український футбол. – 2002. – 7 серпня.
6. Державний архів Київської області (Далі - ДАКО) ф. 2356, оп. 6, спр. 207.
7. Пристайко В. Вказана праця.
8. ДАКО, ф. 2356, оп. 6, спр. 207.
9. Там само.
10. Там само.

11. Северов П. Халемський Н. Последний поединок. – К. 1960.
12. Кузьмін Г. Горячее лето сорок второго...
13. Центральний державний архів громадських об'єднань України (Далі – ЦДАГО України), ф. 166, оп. 3, спр. 246.
14. ДАКО, ф. 2356, оп. 6, спр. 207.
15. Борщаговский А. Матч смерти // Сталинское племя. – 1946. – 26 сентября.
16. Пристайко В. Вказана праця.
17. Нове українське слово (Київ). – 1942. – 19 липня.
18. Неделя. – 1984. – №19.
19. Нове українське слово (Київ). – 1942. – 19 липня.
20. Летопись Акселя Вартаняна. Футбол в годы войны. Часть пятая. Миф о «матче смерти» // Спорт-экспрес. – 2007. – 16 февраля.
21. ЦДАГО України, ф. 166, оп. 3, спр. 246.
22. Нове Українське слово (Київ). – 1942. – 18 липня.
23. Летопись Акселя Вартаняна. Футбол в годы войны. Часть пятая. Миф о «матче смерти» // Спорт-экспрес. – 2007. – 16 февраля.
24. Никулаенко Т. Сын участника «матча смерти» Владлен Пугистин: Даже через десятки лет на юбилеях «Динамо» генералы спрашивали уцелевших футболистов: «Почему четверых расстреляли, а вы остались живы?» // Бульвар – 2002. - 7 серпня.
25. Кузьмин Г. Были и небыли нашего футбола...

Гинда В. «МАТЧ СМЕРТИ»: ОПРОВЕРЖЕНИЕ СОВЕТСКОГО МИФА

В статье через призму архивных источников, периодической прессы и воспоминаний очевидцев опровергается созданный в советское время миф о героизме киевских футболистов, которые якобы ценой собственной жизни победили в оккупированном Киеве футбольную команду немецких военных.

Ключевые слова: Киев, футбол, «Старт», немцы, оккупация, военные, «матч смерти», хлебозавод

Ginda V. "DEATH MATCH": DISCLAIMER SOVIET MYTH

The article in the light of archival sources, periodicals and eyewitnesses contradicted established in the Soviet era myth of heroism Kiev players who allegedly cost of their lives defeated in occupied Kiev football team German military.

Keywords: Kyiv, football, "Start", the Germans, occupation, war, "Game of Death".

УДК 94(477)>>19>>:329.78 – 053.81

Д.О. Мельников, С.с. Плахотнюк

МОЛОДЬ В РОБОТІ ВЕРХОВНИХ РАД СРСР, УРСР ТА УКРАЇНИ (80-90 – ТІ РР. ХХ СТ.)

В статті робиться спроба проаналізувати процес залучення молоді до роботи в Верховній Раді СРСР, Верховній Раді УРСР та Верховній Раді України.

Ключові слова: молодь, комсомол, молоді депутати, молодіжні комісії та комітети.

Важлива роль в творенні демократичної держави Україна відводиться органу законодавчої влади – Верховній Раді України. Користуючись законним правом брати участь у управлінні державними справами, вільно обирати і бути обраною до органів державної влади [1, с. 23], молодь, як і інші прошарки населення, проявляла інтерес до цієї справи, висувала своїх кандидатів, брала участь у виборах, працювала в парламенті республіки.

У 80-х роках ХХ ст. діяльність молодих депутатів, як і їх старших колег, у законодавчих органах влади СРСР та УРСР була обмежена відсутністю демократичних норм. Комуністична партія, яка керували процесом виборів, формуванням та діяльністю Верховної Ради СРСР та Верховної Ради УРСР перетворила їх у зручну машину для проведення своєї політики в країні та республіці.

По-новому, на основі демократичних норм почав формуватися орган законодавчої влади в незалежній Україні. Певну роль в цьому процесі відіграла молодь. Щоправда свою активність в більшій мірі вони проявляли в ролі виборців. У 90-х рр. кількість молодих депутатів у Верховній Раді України порівняно з 80-ми рр. значно зменшилась. Проте, ті що отримали мандати народних депутатів, активно працювали у профільній комісії (комітеті), у своїх виборчих округах. За роки незалежності діяльність молодих парламентарів у Верховній Раді України набула нових форм та ознак.